

Główny Inspektorat Ochrony Środowiska

Monitoring gatunków zwierząt z uwzględnieniem specjalnych obszarów ochrony siedlisk Natura 2000, lata 2023-2025

Sprawozdanie z monitoringu ponurka Schneidera *Boros schneideri* w roku 2024

Tomasz Olbrycht

Ponurek Schneidera *Boros schneideri* (fot. Tomasz Olbrycht)

Sfinansowano ze środków
Narodowego Funduszu
Ochrony Środowiska
i Gospodarki Wodnej

Spis treści

I. Informacje ogólne	3
II. Region biogeograficzny alpejski	5
1. Stan ochrony gatunku.....	5
Ocena stanu parametru populacja.....	5
Ocena stanu parametru siedlisko	6
Ocena stanu parametru perspektywy ochrony	6
Ogólna ocena stanu ochrony gatunku	7
2. Oddziaływania i zagrożenia wykazywane na stanowiskach	7
Stwierdzone oddziaływania.....	7
Przewidywane zagrożenia	7
3. Stosowane i zalecane działania ochronne	7
III. Region biogeograficzny kontynentalny.....	8
1. Stan ochrony gatunku.....	8
Ocena stanu parametru populacja.....	8
Ocena stanu parametru siedlisko.....	9
Ocena stanu parametru perspektywy ochrony	10
Ogólna ocena stanu ochrony gatunku	10
2. Oddziaływania i zagrożenia wykazywane na stanowiskach	10
Stwierdzone oddziaływania.....	10
Przewidywane zagrożenia	11
3. Stosowane i zalecane działania ochronne	11
Piśmiennictwo.....	12

I. Informacje ogólne

Kod, nazwa polska i nazwa łacińska gatunku

1920 ponurek Schneidera *Boros schneideri*

Region biogeograficzny

ALP – region biogeograficzny alpejski

CON – region biogeograficzny kontynentalny

Koordinator główny

Michał Ciach

Koordinator krajowy

Tomasz Olbrycht

Eksperti lokalni

Lech Buchholz, Tomasz Olbrycht, Krzysztof Sućko

Eksperti dodatkowi

brak

Informacja o ewentualnych zmianach w metodyce monitoringu

Badnia prowadzono zgodnie z metodyką opisaną w przewodniku monitoringu, z modyfikacją z dn. 7.05.2024.

Informacja o wykorzystaniu wyników z innych projektów

Nie wykorzystywano.

Stanowiska monitoringowe

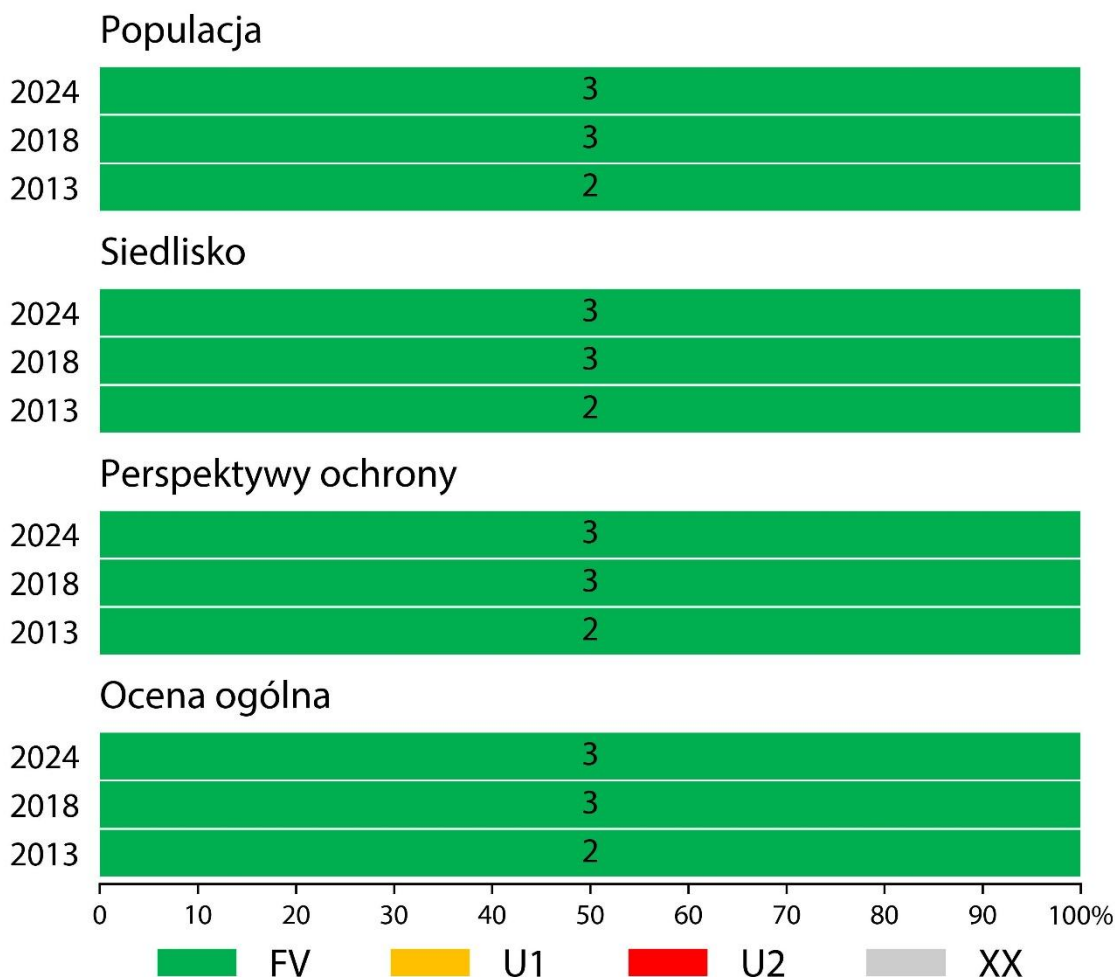
Ryc. 1. Rozmieszczenie stanowisk gatunku monitorowanych w roku 2024.

Tab. 1. Liczba stanowisk badanych w poszczególnych cyklach prac monitoringowych.

Cykl	Rok/lata badań	Liczba monitorowanych stanowisk			Liczba nowych stanowisk		
		ALP	CON	Razem	ALP	CON	Razem
2009-2012	2013	2	5	7	0	0	0
2015-2018	2018	3	5	8	1	0	1
2023-2025	2024	3	5	8	0	0	0

II. Region biogeograficzny alpejski

1. Stan ochrony gatunku

Ryc. 2. Liczba stanowisk z daną oceną parametru i oceną ogólną stanu ochrony gatunku w poszczególnych latach monitoringu.

Ocena stanu parametru populacja

W 2024 roku, identycznie jak w 2018 roku, stan populacji określono jako właściwy FV na wszystkich trzech stanowiskach (Las Karaszyn, Rezerwat „Turnica” i Suche Rzeki) monitorowanych w regionie alpejskim. Najwyższa ocena utrzymana została również dla stanowisk objętych monitoringiem w roku 2013 (Las Karaszyn i Rezerwat „Turnica”). Na właściwy stan wskazywały wartości obu badanych wskaźników (Tab. 2). Larwy gatunku stwierdzano po sprawdzeniu 7-9 badanych drzew.

Ocena stanu populacji gatunku w regionie alpejskim: FV**Tab. 2.** Zestawienie ocen wskaźników stanu populacji.

Wskaźnik	Liczba stanowisk z oceną			
	FV	U1	U2	XX
liczebność	3	0	0	0
obecność gatunku	3	0	0	0

Ocena stanu parametru siedlisko

Na wszystkich stanowiskach badanych w 2024 roku, podobnie jak w ubiegłych sezonach monitoringu, stan siedlisk oceniono jako właściwy FV. Na taki stan wskazywały wartości i oceny wszystkich 7 wskaźników. Na monitorowanych stanowiskach, a także w ich otoczeniu stwierdzano lasy zbliżone do naturalnych, z licznymi drzewami w wieku powyżej 80 lat, z wysokim udziałem jodły (co najmniej 30-50%), a ilość martwego drewna wahała się od 3,2 do 5,4 sztuk/transekt (obecne były wszystkie 4 klasy rozkładu).

Ocena stanu siedliska w regionie alpejskim: FV**Tab. 3.** Zestawienie ocen wskaźników stanu siedliska.

Wskaźnik	Liczba stanowisk z oceną			
	FV	U1	U2	XX
ilość martwego drewna	3	0	0	0
intensywność gospodarowania	3	0	0	0
jakość martwego drewna	3	0	0	0
paleta gatunków martwego drewna	3	0	0	0
skład gatunkowy drzew na stanowisku	3	0	0	0
stopień naturalności ekosystemu leśnego na stanowisku	3	0	0	0
stopień naturalności ekosystemu wokół stanowiska	3	0	0	0
wiek drzew w drzewostanie na stanowisku	3	0	0	0

Ocena stanu parametru perspektywy ochrony

Na wszystkich stanowiskach badanych w 2024 roku perspektywy ochrony oceniono jako właściwe FV. Dobry stan populacji i siedlisk utrzymuje się od pierwszego badania, brak istotnych oddziaływań i zagrożeń.

Ocena perspektyw ochrony gatunku w regionie alpejskim: FV

Ogólna ocena stanu ochrony gatunku

Wszystkie stanowiska badane w 2024 roku otrzymały ocenę właściwą (FV). Dla stanowisk Las Karaszyn i Rezerwat „Turnica” taka ocena utrzymuje się od 2013 roku, a dla stanowiska Suche Rzeki od 2018 r. Stan ochrony gatunku należy uznać za właściwy.

Ogólna ocena stanu ochrony gatunku w regionie alpejskim: FV

Kierunek zmian: stan stabilny

W latach 2023 i 2024 w Beskidzie Niskim odnaleziono dwa stanowiska ponurka Schneidera (Nadleśnictwo Komańcza, leśnictwo Radoszyce, oddział 161-a i Nadleśnictwo Rymanów, leśnictwo Szachty, oddział 44-f). Stanowiska te znajdują się w odległości kilkudziesięciu kilometrów od znanych do tej pory miejsc występowania gatunku w Bieszczadach czy na Pogórzu Przemyskim. W związku z tym, w następnym cyklu monitoringu, przynajmniej jedno z nich należy objąć badaniami.

2. Oddziaływania i zagrożenia wykazywane na stanowiskach

Stwierdzone oddziaływania

Na żadnym ze stanowisk monitorowanych w 2024 roku, podobnie jak w roku 2018, nie stwierdzono istotnych oddziaływań.

Przewidywane zagrożenia

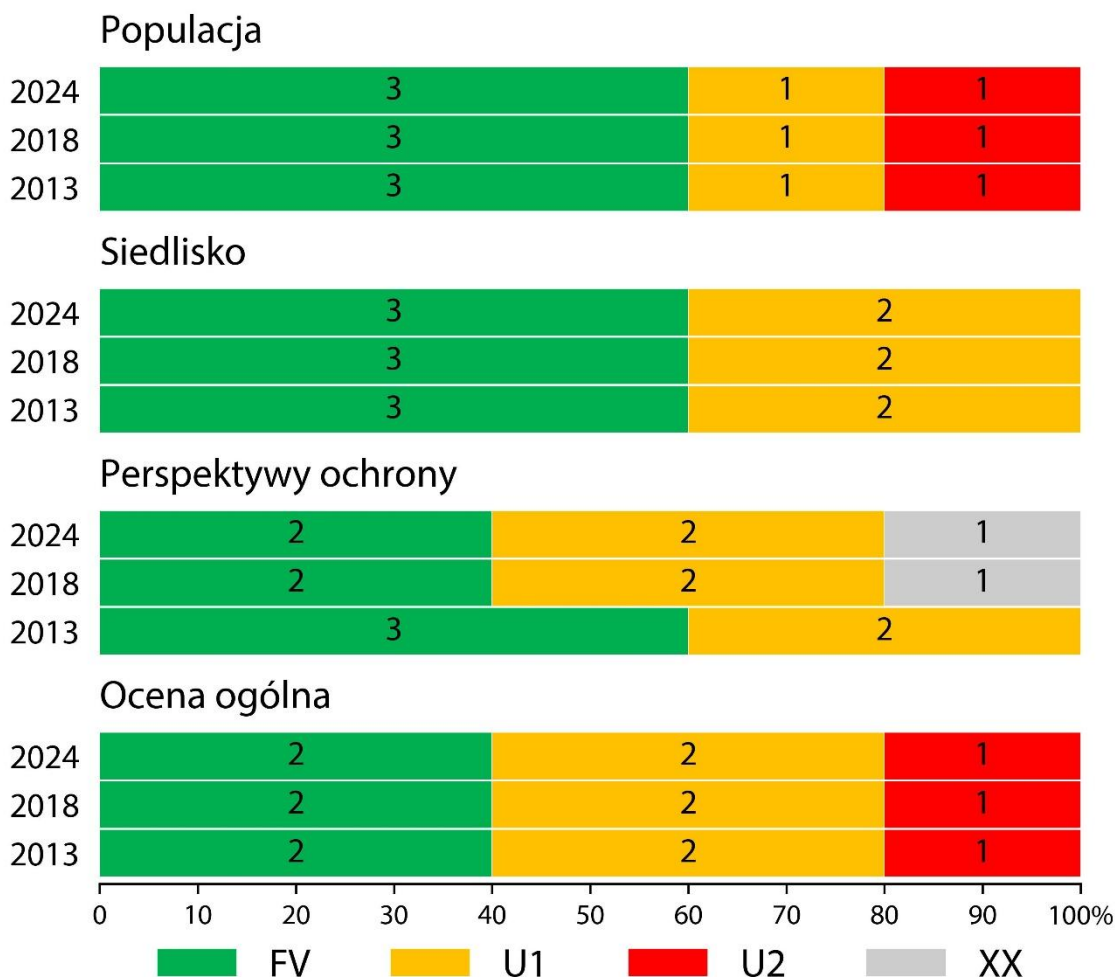
Jedynym zagrożeniem, jakie zidentyfikowano w 2024 roku, jest wycinka lasu (B02.02) w Lesie Karaszyn. Na pozostałych stanowiskach nie odnotowano zagrożeń.

3. Stosowane i zalecane działania ochronne

Dwa spośród trzech stanowisk monitorowanych w regionie alpejskim znajdują się na obszarach objętych ochroną w formie parku narodowego (Suche Rzeki) i rezerwatu (Rezerwat „Turnica”). Stosowane tam działania ochronne zapewniają utrzymanie odpowiedniego siedliska i przetrwanie gatunku. Stanowisko Las Karaszyn położone jest w lasach gospodarczych, w związku z czym zagrożeniem dla gatunku jest tam ewentualna wycinka lasu (a przede wszystkim usuwanie starych, martwych i zamierających drzew).

III. Region biogeograficzny kontynentalny

1. Stan ochrony gatunku

Ryc. 3. Liczba stanowisk z daną oceną parametru i oceną ogólną stanu ochrony.

Ocena stanu parametru populacja

W 2024 roku, tak jak w latach 2018 i 2013, najwyższą ocenę FV parametru populacja przyznano dla trzech stanowisk (Białowiecki Park Narodowy, Bory w oddz. 494C i Leśnictwo Wigrańce). Na tych 3 stanowiskach stwierdzono obecność gatunku i to po krótkich poszukiwaniach, po sprawdzeniu 1-2 drzew. Ocenę niezadowalającą (U1) ponownie wystawiono dla jednego stanowiska (Świnia Góra – Dalejów), gdzie gatunku co prawda nie obserwowano w 2024 r., ale wcześniej wykazano jego obecność (w r. 2013). W przypadku stanowiska Lasy Łysogórskie utrzymuje się ocena zła (U2). Ostatni raz zaobserwowano tam ponurka Schneidera w latach 1950.

Ocena stanu populacji gatunku w regionie kontynentalnym: U1**Tab. 4.** Zestawienie ocen wskaźników stanu populacji.

Wskaźnik	Liczba stanowisk z oceną			
	FV	U1	U2	XX
liczebność	3	0	2	0
obecność gatunku	3	1	1	0

Ocena stanu parametru siedlisko

W 2024 roku, tak jak w latach 2018 i 2013, najwyższą ocenę FV parametru siedlisko przyznano dla trzech stanowisk (Białowieski Park Narodowy, Bory w oddz. 494C i Lasy Łysogórskie). Ocenę U1 utrzymały stanowiska Leśnictwo Wigrańce i Świnia Góra – Dalejów. Najlepiej ocenianymi wskaźnikami były: paleta gatunków martwego drewna i skład gatunkowy drzewostanu na stanowisku, co oznacza że na wszystkich stanowiskach stwierdzono obecność drewna przynajmniej jednego z 2 preferowanych gatunków drzew (sosna, jodła), a udział preferowanych gatunków wynosił co najmniej 30% (w Leśnictwie Wigrańce – 100%). Najślabiej ocenianym wskaźnikiem był stopień naturalności ekosystemu leśnego wokół stanowiska. Jedynie wokół stanowisk Białowieski Park Narodowy i Bory w oddz. 494C występują drzewostany zbliżone do naturalnych z dużą ilością posuszu. W przypadku stanowisk Leśnictwo Wigrańce oraz Świnia Góra-Dalejów otaczają je drzewostany silnie przekształcone.

Ocena stanu siedliska w regionie kontynentalnym: U1**Tab. 5.** Zestawienie ocen wskaźników stanu siedliska.

Wskaźnik	Liczba stanowisk z oceną			
	FV	U1	U2	XX
ilość martwego drewna	4	1	0	0
intensywność gospodarowania	4	1	0	0
jakość martwego drewna	4	1	0	0
paleta gatunków martwego drewna	5	0	0	0
skład gatunkowy drzew na stanowisku	5	0	0	0
stopień naturalności ekosystemu leśnego na stanowisku	3	2	0	0
stopień naturalności ekosystemu wokół stanowiska	2	2	1	0
wiek drzew w drzewostanie na stanowisku	4	1	0	0

Ocena stanu parametru perspektywy ochrony

W 2024 roku perspektywy ochrony po raz trzeci zostały ocenione jako właściwe (FV) w przypadku stanowisk Białowiecki Park Narodowy i Bory w oddz. 494C. Ocenę niezadowalającą (U1) ponownie przyznano stanowiskom Leśnictwo Wigrańce i Świnia Góra – Dalejów, o czym zdecydowały głównie oceny stanu siedliska. Dla stanowiska Lasy Łysogórskie perspektywy ponownie (jak w roku 2018) oceniono jako nieznane (XX). Stanowisko to zapewnia odpowiednie warunki dla rozwoju gatunku. Położone jest w obszarze objętym ochroną ścisłą oraz czynną z wykluczeniem usuwania drzew martwych i zamierających (park narodowy). Niemniej, po raz kolejny nie udało się tam potwierdzić występowania ponurka Schneidera.

Ocena perspektyw ochrony gatunku w regionie kontynentalnym: U1

Ogólna ocena stanu ochrony gatunku

Dla wszystkich stanowisk badanych w roku 2024 utrzymane zostały oceny wystawione w latach 2013 i 2018. Stan właściwy FV uzyskały Białowiecki Park Narodowy i Bory w oddz. 494C. Ocenę U1 ponownie przyznano stanowiskom Leśnictwo Wigrańce i Świnia Góra – Dalejów, a ocenę U2 dla stanowiska Lasy Łysogórskie.

Ogólna ocena stanu ochrony gatunku w regionie kontynentalnym: U1

Kierunek zmian: stan stabilny

2. Oddziaływania i zagrożenia wykazywane na stanowiskach

Stwierdzone oddziaływania

Żadnych oddziaływań nie odnotowano na trzech (Białowiecki Park Narodowy, Bory w oddz. 494C i Leśnictwo Wigrańce) spośród pięciu badanych stanowisk. Na stanowisku Świnia Góra - Dalejów stwierdzono negatywne oddziaływania związane z gospodarką leśną: usuwanie martwych i umierających drzew (B02.04). W przypadku Lasów Łysogórskich zanotowano oddziaływanie związane z ruchem turystycznym (ścieżki, szlaki piesze, szlaki rowerowe D01.01) i sąsiedztwem terenów zurbanizowanych/zamieszkałych (E01), ale o niewielkim natężeniu. Warte odnotowania jest spontaniczne odbudowywanie się naturalnej struktury ekologicznej lasu (w tym w zakresie zasobności w martwe drewno w odpowiedniej dla rozwoju ponurka Schneidera fazie i formie rozkładu oraz odpowiednim zlokalizowaniu w siedlisku) na stanowiskach Lasy Łysogórskie oraz Świnia Góra - Dalejów. Jest to pozytywne oddziaływanie o charakterze naturalnym.

Przewidywane zagrożenia

Lista zagrożeń stwierdzonych w 2024 roku na stanowiskach położonych w regionie kontynentalnym liczy 5 pozycji: usuwanie martwych i umierających drzew (B02.04) na stanowiskach Lasy Łysogórskie i Świnia Góra – Dalejów, gospodarkę leśną i plantacyjną i użytkowanie lasów i plantacji (B02) na stanowiskach Leśnictwo Wigrańce i Świnia Góra – Dalejów, ścieżki, szlaki piesze, szlaki rowerowe (D01.01) oraz tereny zurbanizowane, tereny zamieszkane (E01) w Lasach Łysogórskich, a także leśnictwo (B) w Leśnictwie Wigrańce. Zagrożeń nie zidentyfikowano na dwóch stanowiskach: Białowieski Park Narodowy i Bory w oddz. 494C.

3. Stosowane i zalecane działania ochronne

Spośród pięciu stanowisk monitorowanych w regionie kontynentalnym trzy znajdują się na obszarach objętych ochroną, albo w formie parku narodowego (Białowieski Park Narodowy i Lasy Łysogórskie), albo rezerwatu (Świnia Góra – Dalejów). W tym miejscu warto zaznaczyć, że pod koniec 2024 roku powiększono powierzchnię wspomnianego rezerwatu, co w znaczący sposób może się przyczynić do zachowania gatunku na tym terenie. Działania ochronne stosowane w parkach narodowych i rezerwach zapewniają przetrwanie ponurka Schneidera. Stanowiska Bory w oddz. 494C i Leśnictwo Wigrańce położone są w lasach gospodarczych, w związku z czym zagrożeniem dla gatunku pozostaje tam usuwanie starych martwych i zamierających drzew w ramach wycinki.

Celem lepszego rozpoznania stanu gatunku w regionie kontynentalnym w następnym cyklu monitoringu badaniami należy objąć nowe stanowiska odnalezione w Puszczy Knyszyńskiej i Puszczy Rominckiej.

Piśmiennictwo

1. Bohdan A., Bartos W., Sulej A. 2021. Pierwsze stwierdzenie *Rhysodes sulcatus* (Fabricius, 1787) w Puszczy Augutowskiej oraz *Boros schneideri* (Panzer, 1796) w Puszczy Rominckiej. Wiad. entomol. 40 (3); online 9N: 3-4. DOI: 10.5281/zenodo.5336440
2. Buchholz L., Kuberski Ł., Michalski R., Melke A., Olbrycht T. 2013. Chrząszcze *Coleoptera* z załącznika II Dyrektywy Siedliskowej na obszarze projektowanego Turnickiego parku narodowego i w jego okolicach. Roczniki Bieszczadzkie, 21: 297-317.
3. Buchholz L., Melke A. 2018. 4.6. Owady - chrząszcze - *Coleoptera*: 314-377 [W:] Boćkowski M.D. (red.). Projektowany Turnicki Park Narodowy. Stan walorów przyrodniczych - 35 lat od pierwszego projektu parku narodowego na Pogórzu Karpackim. Fundacja Dziedzictwo Przyrodnicze, Nowosiółki Dydyńskie: 1-400.
4. Gutowski J. M. 2015. Ponurek Schneidera *Boros schneideri* (Panzer, 1796): 162-187. [W:] Makomaska-Juchiewicz M., Bonk M. (red.). Monitoring gatunków zwierząt - Przewodnik metodyczny - Część czwarta. Biblioteka Monitoringu Środowiska, GIOŚ, Warszawa, 424 ss.
5. Kwiatkowski A., Marczak D. 2020. Występowanie rzadkich gatunków chrząszczy saproksylicznych w lasach gospodarczych na przykładzie Puszczy Knyszyńskiej (RDLP w Białymstoku). Fragmenta Floristica et Geobotanica Polonica, 27 (1): 55-71.
DOI: <https://doi.org/10.35535/ffgp-2020-0005>
6. Olbrycht T., Melke A., Kuberski Ł. 2015. Występowanie *Rhysodes sulcatus* (Fabricius, 1787) i *Boros schneideri* (Panzer, 1796) (*Coleoptera*) w obszarach Natura 2000 „Bieszczady” (część wschodnia) i „Moczary”. Roczniki Bieszczadzkie, 23: 189-197.
7. Olbrycht T., Kucharska-Świerszcz M., Tomasik Ł., Furgoń M., Melke A. 2019. Pierwsze obserwacje zagłębia bruzdkowanego *Rhysodes sulcatus* (Fabricius, 1787) i ponurka Schneidera *Boros schneideri* (Panzer, 1796) w Bieszczadzkim Parku Narodowym. Roczniki Bieszczadzkie, 27: 325-331.